

ŠKOLA INTEGRITETA

Transparency International
Bosna i Hercegovina

INTEGRITET VS KORUPCIJA

ESEJI STUDENATA TI BIH ŠKOLE INTEGRITETA

TRANSPARENCY INTERNATIONAL BOSNA I HERCEGOVINA

INTEGRITET VS KORUPCIJA

ESEJI STUDENATA TI BIH ŠKOLE INTEGRITETA

APRIL 2016.

Urednici:

Uglješa Vuković
Marko Vujić

Autori:

Ammar Liđan
Armina Begić
Arnela Zečević
Boban Savić
Adnan Družić
Iman Zulić
Gorana Crnomarković
Kristian Babić
Rijalda Dizdarević
Hana Mulaimović
Nikolina Baričanin
Mitar Zaharić

Štampa i dizajn:

“Grafix” s.p., Banja Luka

Ovaj projekat je omogućila velikodušna podrška američkog naroda putem Američke ambasade u Sarajevu i svi stavovi, mišljenja i zaključci izneseni u projektu ne odražavaju nužno stav Američke ambasade ili Vlade SAD, već isključivo autora.“

SADRŽAJ

Uvod.....	6
Transparentno, javno ili prozirno	7
Korupcija i ekonomski razvoj.....	11
Nama treba vladavina prava, a ne vladavina ljudi!	18
Koncentrični krugovi	21
Da li Bosanci i Hercegovci imaju prava?	23
Korupcija i ekonomski razvoj.....	29
Transparentnost i sloboda pristupa informacijama	31
Uloga medija u borbi protiv korupcije	35
Uticao korupcije na ekonomski razvoj BiH	39
Kako prekinuti lanac korupcije	41
Čudovište zvano korupcija	45
Korupcija unutar društva	48
Institucionalizacija korupcije po etničkom ključu.....	53

UVOD

Publikacija „Integritet vs Korupcija“ pripremljena je u okviru projekta Škola integriteta koji Transparency International u Bosni i Hercegovini sprovodi uz podršku Ambasade Sjedinjenih Američkih država u BiH.

Škola integriteta je kao jedinstveno mjesto učenja pružila studentima i srednjoškolcima završnih godina (18-28) priliku da se upoznaju sa razornim posljedicama koje korupcija izaziva u svakom društvu, sa posebnim osvrtom na prilike u Bosni i Hercegovini. Polaznici su se takođe mogli upoznati sa načinima borbe protiv korupcije, uspostavljanju efikasnih mehanizama prevencije, a naročita pažnja je posvećena značaju vladavine prava i principu transparentnosti.

Publikacija koja je pred Vama sastavljena je od najboljih radova polaznika Škole integriteta iz sva četiri grada gdje su bila održana dvodnevna predavanja/radionice (Travnik, Trebinje, Bijeljina i Bihać), a u naslov su namjerno stavljena dva pojma (Integritet vs Korupcija) koja možda najbolje ilustruju diskusije, dileme i razmatranja koja su bila u žiži našeg interesovanja. Integritet spram korupcije, ili obratno, tema je koja zaokuplja pažnju stručne javnosti, donosioce političkih odluka, ali i međunarodnu javnost. Svoj doprinos razmatranju fenomena korupcije, i to iz veoma različitih uglova, dali su i studenti Škole integriteta, a crta koja povezuje sve njihove radove jeste stalna borba između integriteta i pravne državne, i svudprisutne korupcije koja obuzima sve pore društve.

Posebnu zahvalnost u pripremi ove publikacije dugujemo predavačima Škole integriteta, Srđanu Blagovčaninu i Svetlani Cenić, koji su studentima održali predavanja na teme „Vladavina prava i pravna država“ i „Uticaj korupcije na ekonomski razvoj“ utičući na njihov razmišljanje, interesovanja i, u konačnici, poslate eseje.

TRANSPARENTNO, JAVNO ILI PROZIRNO

Ammar Liđan (Bihać)

Pojam riječi transparentnost

Transparentnost - riječ koja na prvi pogled toliko govori i koja ima širokoumno značenje, a vrlo malo se koristi i primjenjuje u stvarnom životu, tj. u praksi. U novije vrijeme, transparentnost je jedan od često spominjanih pojmova za sve koji učestvuju u društvenim i političkim aktivnostima. Da bi shvatili pojam i svrhu transparentnosti, treba prvo obrazložiti definiciju javnog. Javna ustanova, javno preduzeće, javna nabavka, javno zdravstvo... sve su to neki od pojmova javnog koji označavaju državno, dostupno svima, a državu čini narod, te njeni javno-pravni kolektiviteti, što znači da u kontekstu javno predstavlja određene proizvode i usluge namijenjene stanovništvu jedne države koji kroz razne vrste poreza i doprinosa svakodnevno podliježu uplatama istih. Rekao sam, dakle, da su to određeni proizvodi i usluge namijenjeni građanima, a da li je to tako i u stvarnosti? Da li građani dobivaju kvalitetne proizvode i usluge srazmjerno njihovim uplatama, da li uopšte dobijamo ikakve proizvode i usluge, to treba da preispitamo, kako svako samog sebe, tako i osobe koje su na funkcijama od javnog značaja i interesa. Tu dolazimo do riječi transparentnost, riječ koju u posljednje vrijeme koriste uglavnom oni koji ni ne znaju njeno značenje. Doslovno, transparentnost znači „prozirnost“, dok u suštini taj izraz za mene predstavlja otvorenost i dostupnost u svaku vrstu poslovanja javnog karaktera, svih javnih ustanova, te da svaki posao i odluke u sklopu istih budu javne i prezentne, odnosno transparentne. Teoretski, to jeste tako, a u praksi mi, državljani BiH, najbolje znamo

da nije. Transparentnost se najčešće povezuje sa slobodom pristupa informacijama.

Odnos transparentnosti i slobode pristupa informacijama

Javne ustanove i poslovi od javnog značaja trebaju (moraju) biti transparentni, a narod, odnosno stanovništvo, se oslanja i poziva na slobodu pristupa informacijama. Moje mišljenje je da, ukoliko bi stvarno sve bilo transparentno i regularno, malo njih (ili skoro niko) bi se pozivalo na slobodu pristupa informacijama, tj. na zakon o slobodi pristupa informacijama. Činjenica je da i s upotrebom tog zakona mnogi ostaju uskraćeni za transparentnost, odnosno informisanost koju bi i bez upotrebe tog zakona trebali dobiti, a kamoli još s njim. Apсурно je to da stanovništvo jedne, nazovimo „demokratske“, države dolazi do te tačke kada se jedan zakon, zakon o slobodi pristupa informacijama, usvojen još prije 15 godina, ni dan-danas uspješno ne primjenjuje, te se zloupotrebljava radi skrivanja nezakonitih radnji i korupcije. Žalosno je što je to svima poznato i što je to očigledno, ali uprkos tome vrlo malo se poduzima po pitanju toga. Ali, bitan je moral i etika, riječi koje su u današnje vrijeme mnogima nepoznate, baš kao i transparentnost. U javnim institucijama u BiH, riječ transparentnost služi samo kao paravan za javno laganje i varanje te prikrivanje koruptivnih i protivpravnih radnji i djela radi sticanja vlastitih koristi, interesa i moći. Zato sam i spomenuo da tu riječ u posljednje vrijeme upotrebljavaju osobe koje ne znaju njeno značenje. Možda i znaju značenje, tj. definiciju, ali ne rade po njoj. Ne znam zašto je toliko teško nešto što poznaješ teoretski pokušati primijeniti i u praksi. Smatram da količina znanja se ne ogleda u tome koliko znaš, već u tome koliko radiš i činiš ispravno po onome što znaš, jer znanje kao znanje se može upotrijebiti u korisne svrhe, a može se i zloupotrijebiti u loše svrhe. U ovom slučaju upotreba

riječi u dobre svrhe bi bila transparentnost, a upotreba u loše svrhe netransparentnost, odnosno prikrivanje, sakrivanje, što vodi korupciji. Šta čovjeka može toliko privući da mu lična korist i interes bude ispred javne koristi? Moć, novac, položaj?! Sve to ništa ne predstavlja ukoliko živite u državi nezadovoljnog stanovništva, nezadovoljnih uslugama i proizvodima koje im pruža, odnosno ne pruža, tzv. demokratska država. Transparentnost treba da doprinosi učešću i participaciji svih članova društva, zatim efikasnosti države u cjelini, i njenih organa. Transparentnost to i čini kada se upotrebljava u pravom smislu te riječi, te kada se poštuju zahtjevi građana, odnosno zahtjevi za informacijama. Transparentnost, također, doprinosi društvenoj odgovornosti, te podsticanju na slobodu pristupa informacijama. Javnost, odnosno građani imaju pravo da smatraju vladom, njene djelatnike i druge institucije odgovornim za postupke koji se čine i sve odluke koje se donose u njihovo ime. Da bi se to pravo moglo ostvariti, potrebna nam je i neophodna sloboda pristupa informacijama, odnosno zakon o slobodi pristupa informacijama.

Činjenica je da se mnoge institucije uopšte ne obaziru na taj zakon, te ga zanemaruju i ne obraćaju pažnju, smatrajući da oni predstavljaju zakon, te da ne trebaju nikome „polagati račun“ o svojim djelima, a nisu svjesni da zakon jedne države predstavlja njen narod, njeno stanovništvo.

Zaključak

Nažalost, živimo još u takvom vremenu gdje demokratija nije dostigla takav nivo u kojem će omogućiti da sve bude transparentno, te dostupno i razumljivo svim članovima jednog društva, u kojem će sistem jedne države, njene javne institucije, javne radnje, javna djela koja se čine u ime svih nas, nas građana, biti vidljive te pristupačne i bez upotrebe zakona o slobodi pristupa informacijama. Naravno da je potreban duži period za jednu državu koja je u tranziciji da se prilagodi i uspostavi stručne kadrove na idealne pozicije koji će na najbolji način predstaviti državu i iz nje izvući ono najbolje, ono najkvalitetnije da bi se država predstavila kao zemlja oličenja demokratije, oličenja transparentnosti, oličenja slobode, oličenja slobode pristupa informacijama, te svega onog što bi jedan sistem učinilo bolje funkcionalnim. Svi mi težimo ka tome, ka boljem. Vjerujem da ukoliko svi zajedno budemo radili na tome, doprinosili svojoj državi, ukoliko svi budemo ulagali u nju, znanjem, resursima te drugim sredstvima da će se to jednog dana i ostvariti, a do tad budimo uporni u tome i ostajmo ustrajni u našim željama koje iskreno želimo da se ostvare. Željama koje bi učinilo naše društvo, naš sistem, našu državu kvalitetnijom, manje koruptivnom i najvažnije od svega, da nam država bude transparentna prema njenim građanima i stanovništvu, te prema drugim državama, u vidu oličenja demokratije, slobode, te slobode pristupa informacijama.

KORUPCIJA I EKONOMSKI RAZVOJ

Armina Begić (Bihać)

Uvod

Korupcija je problem koji zadire u svaki segment društvenog života, uništava sve što je moralno i časno i uzrokuje nestabilnost sistema jedne demokratske države, pogađa sve države, kako tranzicijske, tako i razvijene. Jasno je da korupcija štetno djeluje, ostavljajući ogromne posljedice na ekonomiju jedne države, odnosno korupcija je doživjela toliku snagu da je postala ubitačno sredstvo današnjih postojećih institucija. Uticaj korupcije na ekonomski razvoj nije samo problem države kao tvorevine jednog društva, već i svakog člana te države. Petrović i Meško (2008) navode da je korupcija duboko uvjetovana i uzrokovana posredno i neposredno socijalnim, ekonomskim i drugim suprotnostima, sukobima interesa između različitih slojeva društva. Korelacija između korupcije i ekonomskog razvoja je kompleksan i dinamičan društveni fenomen koji zahtijeva sveobuhvatni pristup problemu kroz analizu svih aspekata koji čine ovu pojavu.

O korupciji - fenomenologija korupcije

Određivanje fenomena korupcije, uključujući fenomenološke karakteristike, primarni je cilj u shvatanju problematike korupcije u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: BiH) i kako ona utiče na ekonomski razvoj. Karakter samog fenomena korupcije izaziva vrlo brojna praktična pitanja čije se rješavanje može promatrati kao kontinuum djelovanja sa jasno određenim smjerom. Transparency International definiše korupciju "kao zloupotrebu povjerenih ovlaštenja

u cilju sticanja privatne korupcije“. Derenčinović (2001) predstavlja korupciju kao proces u kojem najmanje dvije osobe nedopuštenom razmjenom u cilju ostvarivanja vlastitih probitaka postupaju na štetu javnog interesa i kršeći moralnu i pravnu normu povrijeđuju temelje demokratskog razvoja, pravnu državu i vladavinu prava. Oblici korupcije koji korespondiraju u vođenju ekonomskih procesa, jeste ugovoračka korupcija koja predstavlja posljedicu stvaranja štetnih ugovora, dodjele koncesija, građevinskih radova, statusa nabavljača robe ili izvršitelja usluga uz ugovaranje, nepoštivanja redovne procedure dodjele tih poslova na teret proračunskih sredstava bez nadzora kvalitete, rokova, načina izvođenja tih radova, izigravanja javnih natječaja u civilnom ili vojnom sektoru poslovanja i slično. Politička korupcija ima različite pojavne oblike, od svjesnog pripremanja i izglasavanja manjkavih ili punih „pravnihi praznina“ zakonskih akata, podzakonskih odluka tijela izvršne vlasti, do osiguravanja novčanih sredstava iz tzv. „crnih fondova“ sponzora političkih stranaka, izbjegavanjem poreznih obveza, bez transparentnog vođenja evidencija finansijskih transakcija, različitim načinima pogodovanja pojedinim interesnim skupinama, a na štetu opštih interesa i slično (Derenčinović, 2001). Vrlo je važno stvoriti jasnu sliku o ovim pojmovima, kako bi se shvatilo šta sve čini korupcija u ekonomskom procesu i razvoju.

Korupcija - ekonomski razvoj+

*„Dođu tako vremena, kada pamet
zašuti, budala progovori,
a fukara se obogati!“ (Ivo Andrić).*

Nažalost, citat pisca Andrića se obistinilo. Takva vremena su došla. Korupcija u BiH je dosegla vrhunac, toliko da je onemogućila ekonomski

razvoj, blokirala svaka moguća strana ulaganja, odnosno direktne investicije, što dovodi do usporavanja privrednog rasta. Potrebno je provoditi efikasno praćenje kako bi se regulisala svaka državna intervencija, te se spriječila ekonomska sloboda. Pejanović (2012) smatra da korupcija ekonomiju čini neracionalnom, nekonkurentnom i rasipničkom. U pravnoj sferi kompromituje i podriva pravni sistem države. Svaki nesklad između prihoda državnih službenika i vlastite imovine, svaka zloupotreba službenog položaja, mora da se pravovremeno otkrije i procesuirati. Ovdje je riječ o efikasnom pravosudnom sistemu i kažnjavanju. Sistem kažnjavanja je vrlo precizan i treba da bude usmjeren prvenstveno na primjenu represivnog do preventivnog krivičnog djelovanja.¹ Sve to iziskuje vrlo stabilnu zakonsku regulativu i transparentnost, stavljajući akcenat na to da javnost bude upoznata sa korupcijom i njenim posljedicama. Blagovčanin (2009) korupciju povezuje sa relativno novim pojavnim oblikom korupcije – zarobljavanje države. Oblik zarobljene države možemo predstaviti sistemom zatvorenog kruga gdje su prisutne zloupotrebe javnih fondova, ekonomska nejednakost, te dolazi do opstrukcije demokratskih procesa. U ovom procesu se gubi povjerljivost u javne i državne institucije. Cilj ovakvog vođenja politike je stvaranje pogodnog tla za malu grupu ljudi koja se vodi vlastitim interesima, zanemarujući javni interes. Blagovčanin (2009) dalje ističe ako fenomen zarobljene države posmatramo kao zatvoren krug, uticaji političkih elita i moćnih oligarhija se manifestuju u donošenju zakona koji su u

¹ U Rječniku korupcije: Čupić i Minić, (2014) navodi se da svrha prevencije jeste sprečavanje da se funkcioner ili državni službenik nađe u situaciji da može da ostvari korist od korupcije, a da mu pri tome izazov i profit od tog „aranžmana“ predstavljaju dovoljan podsticaj da prevaziđe strah da će biti otkriven i kažnjen. Rizik od upuštanja u korupciju biće manji ako postoje slabosti u propisima i procedurama koje obezbjeđuju odgovornost funkcionera i slabosti u načinima i metodama za otkrivanje korupcije.

njihovom interesu. Administrativnom korupcijom i političkim uticajem onemogućene su agencije za provođenje zakona za identifikovanje ilegalne aktivnosti. U sistemu kakav je naš, sa mnogo administrativnih aparata koji regulišu ekonomske odnose, stvara se izuzetno „povoljan prostor“ za korupciju, što dovodi do niza neregularnosti koje doprinose lošim ekonomskim poslovanjem.

Negdje između ponora i dna

U BiH postoje razne agencije, komisije, na državnom nivou koje posjeduju modele i kapacitete za borbu protiv korupcije, ali, nažalost rezultata nema ili su vrlo neprimjetni.² Korupcija nije tako prepoznatljiva kao druga kriminalna djela, koja izazivaju veliku osudu šire populacije (ubojice, silovatelji, maloljetnička ubistva), izražavaju opšti bunt i nezadovoljstvo, pozivaju na usvajanje novih zakona, kako bi se pokazalo da je to neprihvatljivo i da se nešto mora promijeniti. Sa korupcijom to nije slučaj. Zanimljivo je, jer je donedavno korupcija smatrana nevažnom viješću, ponašanje koje je normalno, jer je percepcija društva takvom posmatra. Pitam se, zašto nema bunta i opšteg nezadovoljstva kad se ukaže na koruptivno djelo kod visoko pozicioniranih službenika?! Pa i to uništava naše živote, našu budućnost. Rijetki će progovoriti, neki će osuditi, a mnogi će zašutjeti. Pa koliko smo nisko otišli da nam je jedina utjeha i želja napustiti ovu državu?! Ako se osvrnemo na situaciju u BiH, možemo samo istaći da je korupcija postala sastavni dio života. Počevši od gospođe ili gospodina koji idu ljekaru, do korupcije na visokoj nozi. Nismo ni svjesni koliko to predstavlja lošu ekonomsku politiku. U

² Transparency International predstavio je Indeks percepcije korupcije (CPI) za 2015. godinu koji rangira zemlje svijeta prema percipiranom nivou korupcije, a ove godine na listi od 168 zemalja, BiH se nalazi na 76. mjestu sa ocjenom 38 na skali, u odnosu na 2014. godinu kada je ocjena iznosila 39.

koruptivnom procesu, u tom začaranom krugu, nema oštećene strane, obje strane u interakciji su postigle što su htjele. Zbog čega je visoka tamna brojka ovog kriminaliteta? To možemo predstaviti izrazom: „Svi nešto znaju, a svi šute.“

U koruptivnom „procesu“ postignut je dogovor između osoba koje učestvuju, samim tim nemaju razloga ni da prijave. Svi su zadovoljni. Mnogi slučajevi ostaju neotkriveni, neprocesuirani, samo su poticaj budućim kriminalcima ovog krivičnog djela, da je korupcija korisna i da sigurno neće biti uhvaćeni. Jer, sve ide po principu: „Sredi ti to meni, lako ćemo se dogovoriti za cijenu“. Svi smo složni da to mora prestati, da je jednostavno gubitak ogroman, a građani države ispaštaju i dakako će dugoročno osjećati posljedice.

Opravdanost borbe protiv korupcije – rješenja postoje

BiH je država koja još uvijek prolazi kroz tranziciju, hvata se u koštac s raznim oblicima kriminaliteta, ali ono što nedostaje jeste volja rukovodećih organa kada je riječ o korupciji, da sprovedu odgovarajuću antikorupcijsku strategiju na državnom nivou i razvijanje modela u borbi protiv korupcije. Nešto se sigurno mijenjati mora, kako ne bi utonuli još više u nepovrat, jer korupcija nije problem pojedinca nego cijele države. To je zapravo ono što je važno. Ekonomija, privredni razvoj, to čini opstanak svake države. Jasno i otvoreno se mora govoriti o ovom problemu, te je potrebna jaka volja nadređenih i svih onih kojima korupcija predstavlja virus koji uništava sve pred sobom. Shvatanjem korupcije kao neprihvatljivim ponašanjem stvaramo institucionalni model koji će striktno biti okrenut borbi protiv korupcije prema kojem će se stvoriti odgovornost pojedinca prema državi, ali i obrnuto, jer to upućuje na razvoj transparentnog sistema, koji je okrenut na

kažnjavanje aktera uključenih u koruptivni proces. Uključivanje članova društva u efikasnu borbu protiv korupcije je u najboljem interesu, jer korupcija nesumnjivo smanjuje razvoj ekonomskih aktivnosti. Ne smijemo dopustiti da nam korupcija postane sastavni dio života, jer to vodi prema urušavanju društvenih vrijednosti.

Naravno, korupcija se ne može iskorijeniti preko noći, ali možemo barem usporiti njene ubitačne namjere. Kvalitetna borba protiv korupcije iziskuje osnivanje posebnih specijalizovanih odjeljenja koja bi djelovala u okviru različitih institucionalnih tijela. S tim u vezi, specijalizovani organ za borbu protiv korupcije mora biti nezavisan. Činjenica je da efikasna borba protiv korupcije zahtijeva kreiranje pravaca i načina antikorupcijskog djelovanja, što može osigurati samo profesionalna i specijalizovana agencija koja bi se eksplicitno bavila problemom korupcije. Također, sama nezavisnost agencije stvoriće povjerenje, te će građani prijavljivati slučajeve korupcije, odnosno na taj način se stvara krug odgovornosti, što je neophodno u jačanju uloge nezavisne agencije. Strategije borbe protiv korupcije moraju imati dugoročnu ulogu i biti usmjerene na praćenje i konstantni monitoring trenutnog prisustva korupcije. Potrebno je postavljene ciljeve provesti u djelo, odnosno viziju i strateške planove koji su zacrtani u Strategiji realizovati u skladu sa načelom zakonitosti. Nadamo se da će mehanizama borbe protiv korupcije u budućnosti biti više, jer je korupcija negativna pojava u savremenom društvu koja uništava ono što je pokretač države, a to je nesumnjivo ekonomija.

Korištena literatura:

1. Blagovčanin, S. (2009) Korupcija u Bosni i Hercegovini, Transparency International BiH
2. Čupić, Č. i Minić, Z. (2014) Rječnik korupcije, Beograd, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija
3. Derenčinović, D. (2001) Mit(o) korupciji, Zagreb
4. Pejanović, R. (2012) Korupcija kao društveno-ekonomski fenomen, Glasnik Antropološkog društva, Srbija
5. Petrović, B. i Meško, G. (2008) Kriminologija, Pravni fakultet, Sarajevo
6. Transparency International (2016) Corruption perception index 2014 www.transparency.org Pristupljeno 20. januar 2016.
7. Transparency International (2016) Corruption perception index 2015 www.transparency.org Pristupljeno 29. januar 2016.

NAMA TREBA VLADAVINA PRAVA, A NE VLADAVINA LJUDI!

Arneta Zečević (Bihać)

Šta se dešavalo proteklih dana u našoj, po svemu jedinstvenoj, državi Bosni i Hercegovini? Vrše se spektakularna hapšenja ljudi podobnih za javnost, tj. velikih političkih lica, predsjednika političkih stranaka, visoko pozicioniranih dužnosnika po vertikali na državnom i entitetskom nivou, ali i oni koji su iz nepoznatih razloga došli u postratnom periodu do ogromnih svota novca, čija hapšenja bivaju izvođena na specifičan, spektakularan, američki način provođenja policijskih akcija. Time se podiže kako povjerenje ljudi u pravnu državu, ali i svakako rejting SIPI, kojoj se, narodski rečeno, skida kapa, jer na koncu ona radi po nalogu Tužilaštva. Međutim, ono što se dešava poslije, od momenta hapšenja pa do okončanja nekog sudskog procesa, je red loših poteza, a ti loši potezi su demonstrirani na desetinama slučajeva. Nikada iz tih procesa nije proisteklo dobro, ni u političkom, ni u pravnom smislu. Uglavnom je bila destabilizacija, zatezanje političkih odnosa, čak nerijetko i međunacionalnih odnosa zbog tih pojedinih slučajeva. To se sve emituje našoj široj javnosti, da se sve to lijepo poprati, ali, na našu žalost, neslavno se završi, jer se isti postupci okončavaju ili prekidanjem istrage, ili odugovlačenjem istrage do besmisla, te na kraju Tužilaštvo besramno izađe pred tu istu javnost i donese oslobađajuće presude i, što je još gore, iznesu statističke podatke o 150 postotnoj uspješnosti rada Tužilaštva, što predstavlja ogroman apsurd za svakog prosječnog čovjeka. To bi bio isti apsurd kao kad bi hirurg iznio podatke da je dosegao 150 postotnu uspješnost, a 100 pacijenata mu je umrlo.

“Ono što je BiH danas najpotrebnije jeste da se uspostavi pravna država, jer bi samo u okviru pravne države bila osigurana mogućnost da je svakoj osobi koja je pod jurisdikcijom države BiH, osigurano pravo na djelotvoran pravni lijek pred nacionalnim, odnosno državnim vlastima.”

To je rečenica koja je bila highlight, pored ovih medijski popraćenih dešavanja, mojih zadnjih dana zimskog semestra. Da. Naime, kada sam pokušavala da odbranim svoj seminarski rad, koji je eliminacioni da bih mogla ovjeriti semestar, na temu ljudskih prava u demokratskom društvu sa kratkim osvrtom i zaključkom, gdje sam se osvrnula na trenutačnu situaciju u našoj, ponavljam, po svemu jedinstvenoj, Bosni i Hercegovini, na rečenici s kojom sam i započela ovaj rad, je asistent zastao i histerično upitao: “Koleginice, zar mi ne živimo u pravnoj državi? Da li mi svi živimo u jednom anarhičnom sistemu, gdje ako preko nekoga pređete vozilom, i taj isti podlegne, odete do prve kafane, naručite kahvu i prođete nekažnjeno?” Na pitanje takvog kalibra nisam mogla ostati ravnodušna prema jednom budućem doktoru pravnih nauka, koji je očigledno pored očiju slijep. A, zašto i ne bio? Došao je punog želudca na fakultet, autom kožnih sjedišta i markiranoj odjeći, dok nam je u državi više od pola miliona stanovnika nezaposleno, bijedno i gladno, preko 600.000 penzionera koji jedva izlaze na kraj sa životnim troškovima, potrošačkom korpom i troškovima liječenja sa najmanjom registrovanom penzijom, na području Federacije u iznosu nešto većem od 320 KM, gdje je toliko nepismenog stanovništva, nažalost i omladine, a gdje parlamentarci imaju primanja o kojima može svaki pošten intelektualac samo da sanja. Za takve postoji pravna država, za mene ne. Stoga se, pod hitno, traži Josip Broz Tito zbog toga što je 50 godina zabranjivao glad, bijedu i nezaposlenost! Što su

50 godina svi imali besplatno školovanje i liječenje! Što je u zatvorima držao šoviniste koji su sada na vlasti! Danas, ovog prohladnog januarskog dana, poljuljano je povjerenje u pravni poredak. Onog trena kada počne poljuljavanje povjerenja u pravnu državu, ljudi će početi preuzimati pravdu u svoje ruke i tu prestaje pravna država i počinje anarhija. Prirodno stanje svakog čovjeka, rat svijju protiv svih.

Homo homini lupus est.

KONCENTRIČNI KRUGOVI

Boban Savić (Bijeljina)

„Čovjek je slobodan ako može da izabere, a može da izabere ako dovoljno zna da bi mogao da uporedi.“ – Karl Marks

Na osnovu upornosti pojedinih novinara, od Ministarstva finansija i trezora BiH dobili smo podatke koji nam govore da profesionalni parlamentarci uz prosječne plate od 4.500 maraka imaju pravo na dodatna primanja koja im uvećavaju mjesečne prihode i do 8.000 KM.

Šta mi to još možemo da saznamo o ljudima koji se nalaze na najvišim funkcijama u ovoj zemlji?

Koliko dugo treba da kopamo i da se probijamo iz kruga u krug da bismo dobili informacije koje su nam zapravo zakonom obezbjeđene? Da, nećete vjerovati, Bosna i Hercegovina ima „Zakon o slobodi pristupa informacijama“, on postoji već petnaest godina, pa se postavlja pitanje u čemu je problem...

Dakle, sa pravne tačke taj zakon postoji i treba da funkcioniše već petnaest godina, ali u praksi je slika značajno drugačija. Da bi se izborili za pojedine informacije u ovoj zemlji, vi morate da vodite mali svojevrsni rat sa državom. Najčešće sve počinje odbijanjem službenika da vam ustupi podatke, a najuporniji završavaju i na sudu. Da li je normalno da za pristup informacijama od javnog značaja, za pravo koje vam je kao građaninu ove države dodijeljeno, vi morate da se borite u sudskom procesu?

Kako to da princip zaštite privatnosti ide ispred interesa javnosti da zna, da zna za koga je to glasala i šta je taj neko u toku obavljanja svoje dužnosti stekao?

Ljudi koji su izabrani da obavljaju vlast u našoj zemlji samoinicijativno bi trebali da pruže i podrže što veću transparentnost informacija. Problem je očigledan, manjak ili potpuno nepostojanje samoinicijativnog djelovanja na ovom polju što sputava kompletno društvo.

Informacija koja se tretira kao javno dobro koje je dostupno svima tako postaje vlasništvo službenika. Redovno se mijenja značenje pojma „lični podaci“. Nekako definicija tog pojma se iz godine u godinu proširuje u korist političkih figura.

O poigravanju sa tim šta to znače lični podaci može da se napiše djelo veličine romana „U potrazi za izgubljenim vremenom“.

Nama je već odavno neophodna reforma javne uprave u našoj zemlji, što je i jedan od uslova za ulazak ove zemlje u Evropsku uniju. Smatram da nije potrebno više nikome pričati o funkcionisanju javne uprave i stepenu korumpiranosti u istoj. Stvar se čini otkrivenom. Car je go.

Moglo bi se reći da postojeća javna uprava nema onu svrhu koja joj je zakonski određena jer ona ne služi građanima. Da li smo svjesni da ako ona ne služi običnim građanima, onda služi nekom drugom u posebne svrhe? Ko su ti „drugi“?

Zakon o slobodi pristupa informacijama ne predviđa sankcije (osim na državnom nivou) ukoliko se isti ne sprovodi što je i najveća mana ovog zakona.

Pored toga, pri primjeru se ne radi test javnog interesa kojim bi se utvrdio javni interes. Službenici su u mogućnosti da vam odbiju pristup informacijama i da vam ne navedu obrazloženje na osnovu kojeg su takvu odluku donijeli. Implementacija Zakona o slobodnom pristupu informacijama zabrinjavajuće je loša, a boljitak se ne može očekivati u skorijoj budućnosti.

Umjesto da kako godine od donošenja tog zakona odmiču i kako se više približavamo EU, mi imamo veći i slobodniji pristup informacijama, naša vlada pravi korak unazad.

Mnoge, izgleda, ne zanima činjenica da se ne objavljuju sve informacije o trošenju budžetskih sredstava. Državni ured za reviziju institucija BiH preporučuje izmjene Zakona o slobodi pristupa informacijama, uspostavu centralnog web portala na nivou BiH kao i periodično ispitivanje zadovoljstva korisnika o informacijama koje institucije pružaju. Moramo napomenuti da preporuke revizora nisu obavezujuće tako da im se u ovoj priči ne pridaje značaj.

Transparentnost institucija je jedan od najznačajnijih principa svakog demokratskog društva, ali transparentnost institucija u Bosni i Hercegovini zavisi od volje pojedinaca. Možda zvuči površno, ali ovdje je ozbiljno potrebno zapitati se o stepenu demokratije. Ostaje nam da se nadamo da će se pojaviti domaći Julian Assange sa nekom našom verzijom Wikiliksa i otvoriti nam oči, barem na kratko, kako bismo vidjeli neotkriveni svijet skrivenih informacija.

*"U potrazi za izgubljenim vremenom" autora Marcela Prousta je najduži roman ikada napisan, a sadrži nevjerovatnih 9.609.000 karaktera.

DA LI BOSANCI I HERCEGOVCI IMAJU PRAVA?

Adnan Družić (Bihać)

Početak 2012. godine donesena je odluka o vršenju popisa stanovništva u BiH. Nakon što su se po običaju, kako to biva u Bosni i Hercegovini, prvo dogovorili lideri političkih stranaka o zakonu. Liderima političkih stranaka ovaj zakon je bio važan, iz razloga da ne bi izgubili privilegije koje imaju u svojim zajednicama gdje su većina, sad su željeli da zakonom dokažu da su većina, te da učvrste svoju vlast na tim područjima. Zakon su usvojila oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Donošenje ovog zakona je bilo dosta važno za sve građane Bosne i Hercegovine, iz razloga što je zadnji popis stanovništva u Bosni i Hercegovini bio sad već davne 1991. godine. Napokon je trebalo da se vidi koliko, nakon svih ratnih i postratnih dešavanja, zaista živi stanovnika u Bosni i Hercegovini. U većini uređenih država EU, u državama onakvim za kakvu se nadamo da će Bosna i Hercegovina jednog dana biti, u tim državama popis stanovništva služi za dobijanje statističkih podataka, da se vidi koliko je mladih, koliko radno sposobnog stanovništva, koliko starih, i sličnih važnih podataka, na osnovu kojih države mogu raditi svoje dugoročne i kratkoročne strategije u raznim oblastima. Nažalost, Bosna i Hercegovina je bila negativan izuzetak u mnogim stvarima pa i u toj. Stanovnici i vladajuće strukture, i jednog, i drugog bh. entiteta ne bi bili oni da jedan proces dobivanja statističkih podataka o stanovništvu nisu pretvorili u spektakularne kampanje o izjašnjavanju. Vođeni politikom da "naših" mora biti najviše, predstavnici bošnjačkog naroda su krenuli u veliku kampanju, koja će se sigurno dugo pamtiti. Na sve strane, od mnogih političara, akademskih profesora, osoba iz javnog života, mogla se

čuti samo jedna poruka: "Bitno je biti Bošnjak". Javnost je bila dosta uključena da se što više ljudi ubijedi da su zaista oni Bošnjaci i da se tako trebaju izjasniti na popisu. Da bude još spektakularnija kampanja, pozivala se dijaspora koja je porijeklom iz Bosne i Hercegovine da se potpišu na popisu, te se na taj način javno pozivalo da popis treba da prikaže podatke koji nisu tačni. Sve vrste medija su se koristili u ovoj kampanji, pa su se čak organizovale i javne tribine gdje se objašnjavalo građanima kako da se izjasne. Uporedo sa velikom bošnjačkom kampanjom, svoje su kampanje, nešto manje (kao da su od ranije znali kako treba da se izjasne), vodili i predstavnici hrvatskog i srpskog naroda. Tako se ustaljenom navikom prebrojavanja krvnih zrnaca, označavanja "njihovih" i "naših", izgubila sama početna i jedina svrha popisa stanovništva. Malo gdje se govorilo da se trebamo izjasniti kao Bosanci i Hercegovci, vođeni logikom po kojoj u Njemačkoj žive Nijemci, u Engleskoj Englezi. Bilo je bitno biti Bošnjak, Srbin, Hrvat. U takvoj podjeli, u jednoj državi koja se zove Bosna i Hercegovina, njihovi Bosanci i Hercegovci su manjina. Zahvaljujući Ustavu BiH, Bosanci i Hercegovci nemaju pravo da budu birani za članove Predsjedništva ili delegate u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH. Oni koji se ne izjasne kao jedan od predstavnika konstitutivnog naroda, ne mogu biti birani za članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine, niti mogu biti izabrani u Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Zbog ove odluke u Ustavu Bosne i Hercegovine, koja krši ljudska prava jednog dijela građana Bosne i Hercegovine, tužbu Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine su podnijeli Dervo Sejdić i Jakob Finci, nakon što je Ustavni sud Bosne i Hercegovine donio presudu da je ova odluka ustavna, oni su predali tužbu Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu. Sud je donio presudu krajem 2009. godine, te su utvrdili da su odluke Ustava Bosne i Hercegovine diskriminirajuće, te se naložilo vlastima Bosne i

Hercegovine da moraju promijeniti Ustav Bosne i Hercegovine i Izborni zakon. Odluka stoji neimplementirana kako tada, tako i danas. Ovo je dokaz da su građani koji ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda u diskriminirajućem položaju. Bez obzira na to ako si školovan, dobar državnik, ako si Bosanac i Hercegovac, za tebe nema mjesta u institucijama Bosne i Hercegovine. Jer, u ovoj državi sve moguće se dijeli na tri. Dobro reče onaj: "Gdje počinje Bosna, prestaje logika." Pokušavajući da otkrijemo koji je problem svega toga, zašto su Bosanci i Hercegovci manjina u vlastitoj državi, otvaramo još mnoga pitanja, na neke se može i odgovoriti, a na neka niko nema odgovora. Mada mi mladi i nismo pozvani da pričamo o ratu, i ne znamo pravu istinu o sukobima i ratnoj podjeli Jugoslavije, jednu istinu znamo i u nju smo sigurni, rat se zaustavio više zahvaljujući pomoći međunarodne zajednice, nego voljom domaćih političara. U toj situaciji, novi pisani ustav je morao da zadovolji sve tri strane, pa se državu samo posmatralo kao švedski stol sa kojeg je svako uzimao ono što mu je trebalo, nije se razmišljalo, a najmanje da se pokuša, da se dobrim ustavom stvori uređena i funkcionalna država. Prekid rata je bila veća potreba od uređene Bosne i Hercegovine. Kad pričamo o postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, kad se sjetimo popisa stanovništva, glavno pitanje je da li nas najviše ima? Kad ih pitaš zašto je bitno da je vas najviše, odgovor je uvijek kratak, ali nejasan: „Eto, zato.“ Taj kratak i nejasan odgovor ima svoje dugo i jasno objašnjenje. Nije u interesu političkih predstavnika konstitutivnog naroda, da svi građani budu jednaki, da svi imaju ista prava. U tom slučaju, oni bi izgubili glavni interes, a taj interes je da štite lični nacionalni interes. Ovako su Bosnu i Hercegovinu podijelili na tri, i svako vlada kako želi u svojoj ogradi, a kada kažeš da ta vlast nije dobra, e onda si najveći izdajnik unutar te ograde. A narod? Kad se pita političke predstavnike, oni kažu da je narodu sasvim dobro,

a narod niko ne pita kakav je život u dvorištu, bilo jednom, drugom, petom ili desetom. Da je ovo jedini problem Bosne i Hercegovine, da je jedini problem implementacija presude Sejdić-Finci, sigurno danas ne bih pisao o njemu, nego bi sigurno uređena i funkcionalna država Bosna i Hercegovina i taj jedan problem riješila. Nije ovdje pitanje više ni nacionalnog izjašnjavanja i pitanja gdje ko živi, kako se zove, i kojih je najviše. Bosanci i Hercegovci predstavljaju sve građane Bosne i Hercegovine, građane koji, ako nemaju para, se ne mogu liječiti, građane kojima je isplaćen poticaj, a nisu dobili sredstva, građane koji plaćaju najskuplju izgradnju autoputa, građane kojih se političari sjete samo u kampanjama i izbornim godinama, građane koji sanjaju svoju sreću van granica Bosne i Hercegovine. To su problemi Bosne i Hercegovine, nije samo Bosanac u nepravednom položaju. Najtužniji izraz u Bosni i Hercegovini je: "Šuti samo nek' se ne puca." Kad god se pokuša stati na kraj lošem sistemu i uređenju Bosne i Hercegovine, zaprijeti se urušavanjem mira. I tako, dok građani izmoreni više od sukoba, mržnje, rata i sličnih negativnih stvari, stoje sa strane i šute jer im se kaže da je to očuvanje mira u Bosni i Hercegovini, politički predstavnici koriste taj isti mir za osiguravanje prava koja im ne pripadaju. Bosanci i Hercegovci prvi, pa i svi ostali građani Bosne i Hercegovine, neće smijeti još dugo stajati sa strane skrštenih ruku, nego će mirno i zakonski morati tražiti odgovornost i bolje uređenje Bosne i Hercegovine, neće više smjeti Bosanci i Hercegovci biti manjina u svojoj državi. Biti manjina u vlastitoj zemlji, zar se i to može!?

Pred mladim i aktivnim ljudima, onima koji još uvijek vjeruju da ova zemlja ima budućnost, onima koji još uvijek nisu odustali od borbe, pred te borbene ljude stavlja se težak zadatak da donesu promjene koje će pomoći Bosancima i Hercegovcima da ne budu u nepravednom

položaju u vlastitoj zemlji. Da više ne pričamo o postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, nego da pričamo o evropskoj Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina mora odlučno i bez oklijevanja krenuti u borbu sa korupcijom, mora se sistem pregomilane administracije mijenjati i napraviti jednostavniji i učinkovitiji administrativni sistem. Kad u Londonu na površini od 1.572 km² bez problema i uređeno može da živi 8,593 miliona stanovnika, onda sigurno u Bosni i Hercegovini, na površini od 51.197 km², može dobro da živi 4.377.033 stanovnika (podaci iz 1991. godine). I na kraju, možda iz rezultata popisa saznamo: "Da li Bosanci i Hercegovci imaju prava u Bosni i Hercegovini?"

KORUPCIJA I EKONOMSKI RAZVOJ

Iman Zulić (Bihać)

Korupcija, po svojoj definiciji, bi značila djelo zlouporabe povjerenja ili dužnosti koja se obnaša u upravi, sudskoj vlasti, privredi, politici, školstvu, kulturi i umjetnosti radi sticanja materijalne ili nematerijalne koristi na koju nema pravnu osnovu. Dobrica Vesić u svom naučnom radu opisuje korupciju s ekonomskog aspekta te kaže: "Sa ekonomskog aspekta, korupcija predstavlja neregularno ponašanje javnih službenika koji, koristeći službeni položaj i ovlaštenja, nastoje da ostvare bilo kakvu korist." Po drugim definicijama se korupcija definira i kao "moralna pokvarenost". Ali, u kakvoj vezi su korupcija i Bosna i Hercegovina?

Bosna i Hercegovina, iako jako mala zemlja, ima jako velike probleme među kojima korupcija zauzima posebno mjesto. Svakim danom je spoznaja o korupciji sve veća i jača, što ukazuje da razvoj BiH kao i njen napredak neće još zadugo ugledati svjetlo dana. Kako bi jasnije i preciznije opisali sliku korupcije u našoj zemlji, uzećemo primjer djevojčice koja pohađa osnovnu školu. Zašto djevojčice i kakve veze ona ima s "moralnom pokvarenošću"? Upravo ta djevojčica je "tabula rasa", tj. njen moral je čist kao i njena duša, ali ironija ovog primjera se ogleda u činjenici da ta moralno čista i neiskvarena djevojčica se svakog dana susreće s prokletom korupcijom iako će toga postati svjesna nekad kasnije u životu. Ona ne zna da je neko dobio ocjenu 5 jer je sin ili kćerka onih "tajkuna, ratnih profitera ili postratnih bogataša koji su, naravno, legalno oprali svoj novac. Ona ne zna da njena drugarica iz razreda ne čeka red za sendvič jer je kuharica njena tetka i ona se pita zašto na putu do kuće sreće toliko tužnih ljudi koji pričaju sami sa sobom i mole

za novac." "Zašto oni mole za novac dok ja kupujem toliko bespotrebnih rozih stvari za svoju sobu?" - pita se ona. Dolazi kući i postavlja svojoj mami pitanje zašto su ljudi tužni i ljuti te da li smije dati idući put svoju ušteđevinu onom čiki što priča sam sa sobom. Mama joj odgovara da ni slučajno ne prilazi tom čovjeku i da je na drugim ljudima i našoj državi da se brinu o njemu. Ali, na kome je zapravo da se brine? Na kome je da ispravi postratnu klasnu razliku bogataš - siromah kao direktnu posljedicu korupcije u svim segmentima društva i nepotizma. Zar mi ne činimo državu?

Problem korupcije je kao korjen koji je duboko i čvrsto uronio u zemlju, a čija stabljika svakim danom raste. Da bi uopšte mogli razmišljati o uništavanju ili sprečavanju korupcije moramo biti svjesni da je doslovno moramo čupati iz korjena. Zar nije abnormalno da djevojčica u godinama lutki i igrice spoznaje korupciju? Zašto smo dopustili da ovaj problem pusti svoje korijenje ili se aktivira kao rak i do naše adolescencije već uništi svaku nadu u bolje sutra? Buđenje svijesti kod svakog pojedinca, zajednice, pa generalno društva, je prvi korak, dok bi drugi korak bio sastavljen od uvjeravanja da mi moramo biti promjena koju želimo vidjeti. Mama je svojoj kćerci kojoj želi sve najbolje dala pogrešan odgovor. Itekako je na nama da brinemo o čovjeku koji priča sam sa sobom, na nama je da brinemo o svojoj državi jer je mi ustvari i činim

TRANSPARENTNOST I SLOBODA PRISTUPA INFORMACIJAMA

Hana Mulaimović (Travnik)

Transparentnost - nepoznat pojam građanima Bosne i Hercegovine.

Mislim da će se mnogi složiti sa mnom kada kažem da su pojmovi vlast Bosne i Hercegovine i transparentnost nespojivi. Naime, da bi se vlast neke države mogla pohvaliti transparentnošću, to znači da bi trebala informisati javnost o svojim aktivnostima i odlukama. Na taj način se odvija saradnja između vlasti i društva koje joj je podređeno. Nažalost, stanovnici male balkanske države, Bosne i Hercegovine, se ne mogu pohvaliti da znaju kako izgleda ta saradnja. Vremenom je vlast sama stvorila predodžbu o sebi u našim glavama, oblikovala naš način razmišljanja i obavila sebe velom koji skriva sve informacije prijeko potrebne građanstvu, kako bi spoznalo u kakvom se položaju nalazi država za koju su se borili godinama, misleći da će ih dočekati svjetlost. Bili su u krivu. Dočekalo ih je doba u kojem žive u agoniji jer su lutke u rukama tri predsjednika. Ta tri predsjednika se igraju njima pričajući bajke o tome kako će ova država procvjetati zahvaljujući njima, pritom skrivajući stvarno stanje iz njihovih kancelarija i parlamenta općenito.

„Da nije obmana, čovječanstvo bi izumrlo od očaja i dosade.“ (Frans)

Isprva im nije bilo jasno zašto se tama, koja je nad njihovim glavama, ne povlači jer je optimizam političara bio zarazan. Uostalom, kao i

korupcija. Mnogi su iskoristili obmanjeno građanstvo kako bi stvorili vlast koja im odgovara, ali su ipak ostavili netaknutim par stvari koje su im relativno bitne, misleći da ih niko neće prozrijeti.

Razjedinjenost građana političarima najbolje odgovara.

To je prouzrokovalo podjelu građanstva na tri grupe. Prvoj grupi, koja je i najbrojnija, pripadaju oni rezignirani, koji su se pomirili sa činjenicom da se njih ništa ne pita. Drugu grupu čine oni koji samo „blate“ vlast, ali ne poduzimaju ništa. Treću, značajnu, ali nažalost, brojčano veoma siromašnu, grupu čine lavovi koji se bore za prava svih stanovnika. To su ljudi čije srce bije samo za pravdu i koji rizikuju mnogo toga, želeći osvijestiti narod. Oni na sebe preuzimaju dio posla koji se tiče vlasti, a to je da sve one informacije koje nas se uveliko tiču, i na čiju transparentnost imamo pravo, čine javnima. Kao takvi, obično bivaju obilježeni kao uljezi svoga društva, odbačeni, ismijavani i time demotivisani (od strane vlasti, naravno) za uspon i poboljšanje ništavila današnjice. Kada pokušaju uroniti u more netaknutih informacija, jako brzo im ponestane vazduha, koji ispari zbog nestimulacije nadređenih organa koji sjede i skrštenih ruku ispraksirano nadgledaju njihove slabašne, ali vrijedne pokušaje da isplivaju na površinu, noseći sa sobom mnoštvo blaga u vidu informacija koje će osvijestiti narod.

Postoji mogućnost da građani dobiju, za njih, poražavajuće podatke. Šta će vlast učiniti?

Tu će vlast preći iz pasivnog stanja u aktivno, jer im je neko, tobože, zagazio na teritoriju, te smišljaju hiljadu zakona u vezi sa pristupanjem informacijama, koje više ni oni nisu u stanju pratiti. Bitno je zaštititi njihove interese i interese nekih giganata koji nemaju poziciju u vlasti, ali

imaju zvučno ime. Tu se upliće korupcija, uostalom kao i u svaki mogući segment države, konkretno Bosne i Hercegovine.

Demokratija je nešto što se za Bosnu i Hercegovinu veže samo u teoriji, zar ne?

Ona treća grupa građana, koju sam spomenula, je svjesna da transparentnost u vladanju informacijama podstiče efikasnost rada javnih organa i cijele države, te doprinosi onom demokratskom sistemu na kojem bi trebala počivati organizacija svake države. Naravno, ne kažem da bi bukvalno sve informacije trebale biti dostupne, o nečemu ipak trebaju razmišljati samo oni koji su prihvatili odgovornost da će državu voditi najbolje što mogu. Znači, razmišljati i djelovati u skladu sa informacijama koje posjeduju, a ne samo gurati ih pod tepih i u razne prašnjave registratore, „vadeći“ se da su riječi koje se u njima nalaze strogo povjerljive, a zapravo se radi o nečemu što bi, ako dođe u ruke pametne, sposobne i etične osobe, moglo nešto unaprijediti.

Pozitivne promjene nam nisu dozvoljene.

Mada, zašto bi se to desilo kada političarima ne ide u korist? Zato će iskoristiti one zakone koje ni oni ne razumiju, kako bi napornim i bespotrebnim procedurama za pristup tim prašnjavim registratorima potrošili i ono malo resursa koji mogu biti iskorišteni pametno. Rijetki su pravedni ljudi u političkim vodama Bosne i Hercegovine, ali ih ima i zahvaljujući njima i ljudima iz treće grupe građanstva, nešto se počinje mijenjati. Barem se sve pomaklo za par milimetara sa mrtve tačke na kojoj su bili. Uključene su i mnoge nevladine organizacije čiji cilj djelovanja nije da rade protiv vlasti, već da im ukažu na njihove propuste. Njihov rad je motivirajući, ali ipak nedovoljno da bi napravili

neke značajnije promjene. Mislim da bi se trebalo okrenuti također prema one dvije grupe građana, onim rezigniranim dušama koji pognute glave koračaju unutar granica svoje države, boreći se za najosnovnije stvari koje će im omogućiti skromnu egzistenciju i onim glasnim ljudima koji su odjek misli ljudi iz prve grupe.

Izbori znače slušanje mnoštva priča za laku noć.

Mnogi će reći da su sami krivi za situaciju u kojoj se godinama nalaze jer su sami birali vlast, ali oni su ih prvi put izabrali zbog njihovih predizbornih obećanja, a onda svaki naredni put su ih birali zato što su im iza svih kulisa utjerali strah u kosti. To je, naravno, javna tajna i naša tužna realnost. Lobisti raznih političkih partija su se godinama služili najgorim mogućim sredstvima kako bi se ili održali na vlasti, ili eventualno dospjeli u te obećane vode pune novca.

Ujedinito se i stvorimo bolju državu nadolazećim generacijama!

Mislim da je krajnje vrijeme da ljudi uvide šta im pasivnost čini. Dosta je metode protesta kojom pokušavaju natjerati pojedince da obrate pažnju na njih, a kamoli da im se obrate kojom iskrenom riječju ili da nešto poduzmu kako bi građani bili sretni. Ljudima treba dati do znanja da je vrijeme da se probude iz dugogodišnje „hibernacije“ i da se zajedničkim snagama treba pristupiti problemima, a ne da se dozvoli strahu da se uvuče u umove i tako omogući pobjedu onima koji je ne zaslužuju.

ULOGA MEDIJA U BORBI PROTIV KORUPCIJE

Nikolina Baričanić (Trebinje)

Mediji su kompleksan pojam koji označava sisteme javnog informisanja, a sve u svrhu pružanja određenih informacija ciljnoj grupi ljudi. Danas nije lako biti novinar i medijski profesionalac bilo gdje u svijetu, a novinari u bh. društvu su dodatno pod pritiscima i djeluju u otežanim okolnostima.

Mediji predstavljaju sedmu silu i samim tim imaju veliki uticaj u društvu, te služe povezivanju svijeta. Svi imaju pravo na informacije i slobodu govora, što je od iznimne važnosti. Korupcija, kako mnogi navode, uveliko je zastupljena u samom medijskom prostoru, pa je neophodno i posvetiti joj dovoljno pažnje.

S obzorom na sve prethodno rečeno, mediji imaju najvažniju ulogu u borbi protiv korupcije. Imamo veliki broj primjera u kojima su mediji istraživali neke slučajeve i na taj način otkrili korupciju. Samim tim su pokrenuli javne debate, mišljenje građana i čak tim postupkom natjerali organe javnih institucija da reaguju i na taj način da spriječe samu korupciju. Najviše primjera korupcije možemo pronaći u zdravstvu, školstvu i drugim mjestima bitnim za funkcionisanje jednog društva i njegovog progressa. Ukoliko na bilo koji način imamo prisutnost korupcije u ova dva sektora, kao najbitnija za jedno društvo, takvo društvo, u najmanju ruku, nema svijetlu budućnost. Kako je BiH mnogo izložena tim primjerima, preostalo je još samo da mediji urade svoj posao. Koji je to posao medija kada govorimo o korupciji jednog društva?!

Pored informativne, mediji imaju i funkciju stabilizovanja moći, te legitimisanja vlasti. Saznavanje istine je preduslov svakog društvenog razvoja. Mediji bi trebalo da se uključe u borbu protiv korupcije ne samo zbog otkrivanja iste nego i zbog informisanja javnosti šta je korupcija, te kako nastaje i kako je spriječiti. U tom slučaju je važan njihov edukativni aspekt. Naravno, prevencija je od krucijalne važnosti, ali svakako, ukoliko je kasno za prevenciju, onda je bitno uticati na srž problema. Mediji, naravno, neće direktno podučavati javnost definisanjem šta je to korupcija, već bi edukacija trebalo da se sprovodi posredno, kroz ukazivanje na primjere, što bi trebalo za cilj da ima reakciju građana. Mediji, takođe, bi trebalo da budu i posrednici sa javnošću, da pokažu u kojoj mjeri se akcioni planovi sprovode. Takav sistem, u kojem bi mediji imali konstantne izvještaje, postepeno bi trebalo da dovede do velikog smanjenja stope koruptivnosti društva i institucija.

Najsnažnije oružje u borbi protiv korupcije svakako je sloboda štampe. Ukoliko nemaju slobodu da postavljaju pitanja ili da zagovaraju promjene, ljudi nemaju ni moć. "Kada se uguši glas jednog muškarca ili žene, svi glasovi su u opasnosti da budu ugušeni." (Oscar Arias Sanches) Poteškoća u radu medija u okviru borbe protiv korupcije ima više, i oni vrlo efektivno kočuju njihov rad na tom polju, čak toliko da se za medije, nažalost, može u određenim slučajevima reći i da su oni jedna od poluga u procesu korupcije.

Postojanjem velikog broja medijskih kuća stvara se idealna atmosfera za korupciju i manipulaciju same javnosti. Danas se često daju velika novčana sredstva kako bi neka vijest procurila u javnost i time stvorila pozitivnu ili negativnu sliku o nekom događaju, političkoj stranci ili bilo kojem aspektu života koji se tiče javnosti. Ponekad se za većinu medija

ni ne zna ko su im vlasnici, dok novinari uvijek ne poštuju novinarski kodeks. Problem nezavisnosti medija se može primijetiti u tome da svi mediji biraju iste teme i pričaju o istim stvarima koje su nametnute od strane političara. To je tzv. crno-bijeli svijet. Možemo istaći kako novinari bh. društva nisu dovoljno cijenjeni i nagrađeni za svoj rad, pa zbog vlastite egzistencije samo postaju predmet manipulisanja. Kada bi se neki zakoni i shvatanja promijenila, moglo bi doći do velikih promjena, budući da su mediji ti koji, takoreći, upravljaju društvom i imaju veliku mogućnost uticati na mentalni sklop pojedinca ili grupe. Osim toga, mediji imaju veliku i značajnu ulogu u borbi protiv korupcije na najvišim nivoima vlasti i zato je neophodno obezbijediti da novinari, koji se bave istraživačkim radom, budu zaštićeni kako bi mogli profesionalno da obavljaju posao kojim se bave. Sve navedeno su bitni preduslovi za obavljanje novinarskog posla bez pritisaka, i prenošenje što boljih i tačnijih informacija.

U svakom društvu postoje različite vrijednosti koje se, u zavisnosti od njihovog značaja, štite na različite načine. "Ako jedna grupa ljudi pravi zakone po svojoj volji, onda je njihova volja zakon. Kad bi se oni pridržavali zakona koje su sami donijeli, naredili bi vlastito hapšenje" (Đuro Šušnjić). Sve dok se za dobijanje brojnih važnih informacija nadležnim institucijama mora slati pismeni zahtjev, Bosna i Hercegovina će, kada je riječ o slobodi pristupa informacijama, zaostajati za naprednim demokratskim zemljama. Nadležne institucije bi trebalo da idu u korak s vremenom i da proaktivno objavljuju podatke od javnog značaja. Jednostavan i brz pristup informacijama od javnog značaja koje prikuplja država, a koju putem poreza finansiraju građani, leži u samoj srži demokratije. Pristup informacijama u posjedu vlada i svih javnih organa ima tri osnovna cilja: podstiče otvorenost vlasti, unapređuje

demokratiju i doprinosi borbi protiv korupcije. Sloboda pristupa informacijama doprinosi borbi protiv korupcije i lošeg rukovođenja u organima vlasti. Ukoliko vlade i javni organi znaju da će podnositi račune za svoje aktivnosti, očekivati je da će djelovati mnogo odgovornije i u skladu sa zakonima.

UTICAJ KORUPCIJE NA EKONOMSKI RAZVOJ BIH

Mitar Zaharić (Bijeljina)

Posljednjih godina, možemo slobodno reći i posljednju deceniju, svjedoci smo velikih promjena, napretka i razvoja koji se dešava u cijelom svijetu. Međutim, za razliku od svijeta u kome se razvijaju nove tehnologije, nova znanja i novi sistemi, kod nas ono što najviše napreduje jeste korupcija i kriminal. Ne postoji osoba koja se nije susrela sa nekim oblikom korupcije, a ono što posebno zabrinjava da čak i oni koji su na svojim leđima osjetili posljedice ne preduzimaju ništa povodom toga. Albert Ajnštajn je rekao: „Ovaj svijet je opasno mjesto za življenje, ne zbog onih ljudi koji su zli, nego zbog onih koji u vezi toga ništa ne preduzimaju.“

Kao što sam već naveo, svako od nas se vjerovatno susreo sa nekim od oblika korupcije, ako ne za vrijeme školovanja, onda sigurno u nekoj drugoj instituciji (zdravstvu, pravosuđu itd.), jer je ona i najprisutnija u institucijama BiH. Niko ne može sa sigurnošću reći kada se korupcija prvi put pojavila, ali je vjerovatno da je oduvijek postojala, samo u manjem obliku ili se jednostavno manje o njoj govorilo. Danas ne može proći dan da negdje ne pročitamo ili ne čujemo za neki slučaj korupcije. Problem BiH je u tome što je partijska država, jer se većina odluka donosi u okviru političkih partija. Zabrinjavajuće je da ljudi više i ne reaguju kada čuju za slučaj korupcije, jer je ona postala naša svakodnevnica. Opšteprihvaćeno je da se u medijima javno raspravlja o stranačkom postavljanju direktora na određene funkcije, bez obzira da li su oni kompetentni i stručni za tu oblast ili ne. Postavljanjem nedovoljno stručnih ljudi na bitne pozicije u lokalnoj i državnoj upravi

za rezultat ima nedovoljno produktivnu i efikasnu upravu koja nije u stanju da se uhvati u koštac sa velikim problemima sa kojima se suočava BiH privreda. Prema indeksu percepcije korupcije (CPI) za 2015. godinu, BiH zauzima 76. mjesto od ukupno 168 zemalja sa ocjenom 39, koja je u padu u odnosu na prethodne godine. Takav pokazatelj je dosta negativan i šalje lošu sliku u svijet, a posebno za potencijalne strane investitore koji ne žele da investiraju u nestabilna područja kao što je ovo. Zanimljivo je da zemlje koje su dobile najbolje ocjene prema indeksu percepcije korupcije predstavljaju zapravo ekonomski najrazvijenije države što je još jedan pokazatelj toga koliko korupcija ima implikacija na ekonomski rast i razvoj. Pored korupcije na visokom nivou koja obuhvata najviše nivoe vlasti, sve prisutnija je i takozvana „sitna korupcija“, u kojoj je najviše građana i učestvovalo. Glavni problem širenja korupcije je taj što se niko ne boji da će biti uhvaćen. Kako da se borimo protiv kriminala kad većina ljudi smatra prijavu besmislenom jer nadležne institucije neće preduzeti ništa povodom toga.

Postajemo samo nijemi posmatrači svega što se dešava oko nas. Smatramo da nije u našoj nadležnosti da preduzimamo bilo šta protiv toga. Za uspješno suprotstavljanje korupciji nije dovoljna samo naša želja i odlučnost. Potrebno je, prije svega, jačanje institucija, nadzornih agencija i njihova bolja koordinisanost kao i razdvajanje zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Cilj je vraćanje povjerenja u institucije, vjera da u moru korumpiranih postoji neko ko će nam pomoći, ko isto tako želi da stane na kraj korupciji, potrebno je strpljenje i razumijevanje, jer je jasno da se problem kao što je ovaj koji je toliko zahvatio našu državu i samo društvo nemoguće riješiti brzo i bez političke volje svih nivoa vlasti.

KAKO PREKINUTI LANAC KORUPCIJE

Kristian Babić (Travnik)

Naša država Bosna i Hercegovina je predstavljena kao jabuka koja je s jedne strane zagrižena do same jezgre, a s druge strane se nalaze crvići koji polako uništavaju preostali drugi dio. Korupcija se nalazi s jedne, ali nažalost, i druge strane i bez obzira koliko zalogaj bio velik, jabuka će naposljetku nestati. One najveće i najukusnije zalogaje uzimaju mnogi ministri, lokalni politički lideri, parlamentarci te općinski načelnici i advokati, dok one malo manje zalogaje, s druge strane (više kvantitativno), grizu policijski i carinski službenici, doktori, univerzitetski profesori, novinari i sudije.

Porijeklo riječi korupcija dolazi od latinskog „con-rumpere”, što znači „sломiti” ili „razbiti”, a najviše se odnosi na objektivno slamanje već postojećeg državnog reda ili reda u toku razvijanja i napretka. Obično citiram riječi bivšeg predsjednika Mongolije, Tsakhiagiina Elbegdorja, koji kaže da je korupcija najveći neprijatelj u pozitivnom razvoju svake države.

Laičko poimanje ove oblasti je objašnjeno kao obećanje ili ponuda količine novca te navođenje druge osobe s određenom ovlasti u poslovnom društvu da vrši funkcije koje se ne slažu sa profesijom za koju su predodređeni i postavljeni, a daje korist i značaj onima koji prvobitno traže uslugu. Iz godine u godinu padamo u sve veću i veću rupu gdje je najviše njenih kopača, a jako malo onih koji uzimaju lopatu u svoje ruke i zatrpavaju rupu s nadom da će ju jednog dana do vrha nasuti dobrom zemljom i dati priliku budućim generacijama

da ne upadaju u nju, već da idu po putu kakav imaju i mnoge druge napredne zemlje. Kada kažemo da graničimo sa Srbijom, Južnom Afrikom i Brazilom, ne mislimo na geografske granice, nego granice koje nas dijele prema količini korupcije. Prema brojnim zaključcima iz prethodnih godina, od istraženih 177 država, Bosna i Hercegovina se nalazi na „osrednjem“ 72. mjestu sa kojim ni u kojem slučaju ne smijemo biti zadovoljni. Hoćemo li zaustaviti ovaj katastrofalni poredak te raditi na boljitku ili ćemo još malo „poraditi“ da se plasiramo na još veće mjesto opšte nerazvijenosti, ostaje na individualnim odlukama, ali i razmišljanjima i radovima osoba koje se trude pozitivno uticati na ovu društvenu problematiku.

Svakih pet sekundi u Bosni i Hercegovini od korupcije „ispari“ 235 konvertibilnih maraka, što znači da svaka tri dana izgubimo enormni milionski iznos koji je mogao biti uložen u korake koji vode naprijed u gradnju napredne budućnosti, a ne nazad u stvaranje negativne stvarnosti.

O negativnostima korupcije i njenim negativnim posljedicama može se još mnogo toga napisati i svi smo svjesni toga. Glavni smisao svega je ukazivanje na problem i aktivno rješavanje istog, ali kako to postići? Vršenjem pritiska i prijavljivanjem svakog oblika takvog ponašanja društvo je vidljivo spremno za stvaranje pravednog i odgovornog sistema. Svaka marka koju će policijski službenik primiti između listova vozačke dozvole radi neplaćanja pune cijene kazne će biti veliko olakšanje, ali također i veliki problem. Velika će većina uzeti novce bez razmišljanja o posljedicama i u ovom slučaju obje osobe su krive.

Aktivnim djelovanjem nevladinih organizacija, vijeća studenata i ostalih organizacija koje rade na izgradnji boljeg okruženja, može se zasigurno poboljšati trenutno stanje. Kvalitetnim izlaganjem prezentacija i podjelom edukativnih materijala, koji ukazuju na problem kojeg državljani nisu svjesni, potrebni su u što većem broju. Krenuvši od rješavanja najmanjih problema, može se učiniti najviše. Sigurno je da situacija nikada neće biti u idealnom stanju, ali ukoliko se promijeni način razmišljanja samo kod nekolicine ljudi, mnoge stvari će se znatno popraviti i napraviti snažan odjek.

Inovativna metoda kojom bi se profesori mogli koristiti na rješavanju problema je uvođenje dodatnog nastavnog programa u školske ustanove koji bi djecu još od najranijih godina upoznao sa korupcijom i njenom prepoznavanju te djelovanju. Naravno da djeca neće moći odmah uticati na bilo što, ali ono najvažnije je da će moći napraviti nove korijene za djelovanje nakon nekoliko godina kada postanu svjesni svega o čemu su učili.

Ono u što sam siguran jeste da će se stvari početi mijenjati i postajati bolje iz dana u dan. Ne smijemo prestajati raditi na korupcijskom problemu i davanju edukativnih informacija. Potrebno je vrijeme da se uradi nešto korisno, a najbolje ga je iskoristiti u istraživanjima „novih“ nepoznatih stvari, jer što više budemo istraživali, veći će nam biti pogledi prema velikim dubinama korupcije.

„Siva ekonomija” je za korupciju idealan naziv koji ima itekako važno značenje. Atribut „sive” sredine predstavlja period variranja i gradacije. Ona u ovom slučaju može postati samo tamnije siva ili svjetlije siva, ali nikako potpuno bijela ili crna. Koju primjesu boje ćemo koristiti

ostaje na nama i našem djelovanju. Metaforičnost bi se pronašla u „korumpiranom lancu“ koji zateže dva stabla te na njegovu efikasnost možemo uticati jedino ako ga krenemo prekidati na više manjih dijelova. Nakon toga skidamo svaki prsten pojedinačno dok od lanca ne ostanu samo dijelovi koji su beskorisni i koji nemaju više nikakvog značaja i uticaja na zatezanje stabala. Zaista je lako žaliti se na državu u kojoj nema prosperiteta, ali ako krenemo naporno raditi na rješavanju problema, žaljenju neće biti mjesta, a stanje u državi će iznova napredovati.

ČUDOVIŠTE ZVANO KORUPCIJA

Rijalda Dizdarević (Bihać)

Svijet je čudo. Ljudi su čudo. Korupcija je čudovište. Svaki put kada bi se vrata lokala širom otvorila i upustila malo hladnoga zraka u zadimljenu prostoriju, on bi se promijenio. Umjesto „izvolite“, gotovo uvijek bi se čuo samo zveket čaša poslije kojeg je slijedilo famozno „šta reći, kakvo je stanje, koju poruku poslati“. Pretenciozni „smijuljak“ s druge strane nije krio zadovoljstvo pitanjem, ali i samim odgovorom o odličnom „stanju na terenu“. Svakom ko bi počeo da priča o politici ili spomenuo lokalnog šerifa u čaršiji i njegove pohode u mjesnim zajednicama, on bi se priključio, ali sada već oslušujući. Tako, nakon nekoliko druženja sa kolegama, primijetila sam čudno ponašanje konobara. Ovakva situacija je često puta presudila da baš ovu lokaciju odaberem i prodivanim sa prijateljima. Pitala sam se da li se radi o radoznalosti, želji za širenjem vidika, građanskoj dužnosti, aktivizmu, ili možda samo drugačijoj percepciji stvarnosti i društvenih uloga u sistemu vrijednosti koji svakom članu određuje tačnu poziciju koju svi trebamo poštovati.

Kako je bilo vrijeme izbora, aktivnosti i druženja su bila česta, pa tako i seminari koje su stranke organizovale. Ovoga puta odazvala sam se na predavanje sa osvrtom na ulogu mladih u bh. politici i društvu uopšteno. Iskreno, nisam mnogo očekivala od aktivnosti budući da je stranački predvođena, no međutim predavači su ipak kritički sagledali stanje i pozitivno me iznenadili. On je opet bio tu, sjedio i posmatrao. Ispred njega su bile naše narudžbe, kafe, sokovi i čajevi za pauzu, što je još više odavalo utisak čuda od konobara. Htjela sam mu prići i pitati, zašto ga baš toliko zanima politika, i ono o čemu mi pričamo

(jer kada nije bio tu, postavljao je ovakvo pitanje) uprkos činjenici da je na radnom mjestu i ima prečeg posla. Naposljetku sam ipak odlučila da konstruktivnije provedem pauzu umjesto da ispitujem nekog ko se očigledno ne snalazi u gorepomenutom sistemu vrijednosti. Prošli su konačno i izbori, moja očekivanja su bila ogromna, taman sam bila diplomirala sa odličnom ocjenom na fakultetu, sebe sam već vidjela kao mladu i uspješnu osobu kojoj su sva vrata širom otvorena. Proslavila se pobjeda partije, dogovorili su se koalicioni partneri, postavili ministri, direktori iscvjetali, rodbinski kadrovi pozapošljavali, pa se i raskinuli stari, a dogovorili novi koalicioni partneri, razriješili ministri, direktori već naradili posla, a ja još uvijek čekam. Zamislite koga sam srela prilikom ovjeravanja dokumenata za konkurse, u prostorijama općine – sada već gospodina u odijelu, odmjerenog, učtivog, koji službeno pozdravlja sugrađane? Kafe-konobara, vozača, i vjernog pratioca prvog čovjeka općine, upravo njega! Sada mi je već bio potreban jedan dobar osvježivač, žestok koktel sačinjen od šoka, bijesa i nevjerice. Umjesto toga počastila sam se samo običnom vodom koju sam jedva pronašla među silnim papirima u torbi.

Navedeni primjer jasno ukazuje na činjenicu o postojanju novog mehanizma za postizanje i ostvarivanje životnih ciljeva, kako ličnih tako i profesionalnih, a tiče se uspješne procjene situacije i približavanja vladajućem sloju po osnovu „materijalnih dobara koje posjedujem“, „ljudskog kapitala kojim vladam“ te „stepenu podobnosti na koji pristajem“. Budući da se pokazao kao uspješan, ovaj mehanizam se pretvorio u očit model ponašanja. Mladi su, naravno, najpodložniji tom uticaju. Prilikom obavljanja stručne prakse u osnovnoj školi imala sam priliku čuti razmišljanja onih koji će u budućnosti kreirati moralne norme u društvu. Na pitanje o tome šta očekuju od života ukoliko se ne trude

da uče, dobiju dobre ocjene i sl. jednoglasno su odgovorili da se danas ne isplati učiti, tj. „džaba učiteljice mozak zamarati, jer je na facebook-u mnogo primjera kako studenti generacije nemaju posao... bitna je štela“. U ovakvim situacijama teško je ostati vjeran zamisli kojom ste započeli razgovor i na brzinu odgovoriti kako se rad i trud isplate, kad sam se i sama uvjerila kome, kako i pod kojim uslovima. Situacija u srednjim školama i visokoobrazovnim ustanovama je slična – sa tendencijom na gore. Meni osobno, najteže je palo saznanje da ne živim u društvu znanja. Stvarni svijet i pravu realnost upoznala sam tek nakon što sam potražila prvo zaposlenje. Tokom studija trudila sam se biti uzorna, vrijedna i marljiva studentica. Također, ne krijem svoje ambicije da sam htjela ostati na fakultetu u svojstvu asistenta i čvrsto sam vjerovala da ću dobiti ono sto zaslužujem, no međutim, ipak ne. Ponekad se zapitam da li sam, ustvari, cijelo vrijeme živjela u zabludi koju su mi tolike godine predočavali moji nastavnici, profesori, roditelji, o tome kako se samo znanje isplati. Da li je ovo što ste upravo pročitali postala floskula koju danas ne vrijedi ponavljati?! Da li je ova sintagma izgubila smisao?! Da li uopće postoji realnost mimo ove naše - pitam se. Jesmo li zarobljeni u našoj svijesti o poznavanju stvari onako kako one zaista jesu ili bi trebale biti?! Toliko je mnogo pitanja, a odgovora nigdje. Na kojem smo to putu zalutali kad više ne umijemo razlikovati stvarnost od života kojeg trenutno živimo? Zašto je bh. društvo toliko zbunjeno i prepušteno lutanjima od savršene teorije do prljave prakse? Ko nas je zarobio na putu ka slobodi? Čudovište zvano korupcija.

KORUPCIJA UNUTAR DRUŠTVA

Gorana Crnomarkvić (Bijeljina)

Korupcija unutar društva ne odnosi se samo na jedan narod i jednu državu, ona nije pozicionirana na samo jedno mjesto, proseže se na cjelokupan svijet. Priča se o njoj na svim jezicima, prostire se u svim sferama života. UTKALA SE U SVE MOGUĆE.

Mogućnost njenog postojanja doseže stepen gripa, nešto što je prenosivo sa čovjeka na čovjeka. Nešto što pri samo malom izlaganju sunčevoj svjetlosti se množi i širi. Poput prostorije u kojoj je zaista neophodno izvršiti dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju. Do te mjere se ta gripozna korupcija nastanila i preživljava na bilo kom kontinentu, bez obzira na klimatske uslove jer njoj sve prija i prilagođava se na svim tipovima zemljišta. Globalizacijom je doživjela nevjerovatnu ekspanziju, od Balkana preko Evrope pa do Amerike.

Šta ta gripozna korupcija čini sa društvom?

Da li vam sama riječ korupcija stvara neku asocijaciju? Da li je to nešto što vas vuče ka otkrivanju, da li vas kopka saznanje istinsko šta je to? Nije valjda da ste imali prvu pomisao da je to neka štura suva tematika, koja vam neće zvučati ništa jasnije od matematičkih proračuna. I da ćete gledati i slušati i da ništa nećete razumjeti niti povezati sa onim svijetom u kom se nalazite, naprotiv, ona je upravo tu oko vas i ispred vas!

Čak i naše bake i deke znaju šta je to, samo što ne znaju njen pravi naziv. Često puta ste sigurno bili u situacijama kada vaša baka kaže nešto nalik: "Kako ona Jelena može sve da stigne? Kako oni imaju firmu i ona radi,

pa dođe na pijacu, kupi povrće, napravi ručak. A ti, šta je sa tobom?”. Dobro, ta/taj Jelena/Zorica /Pero/Simo ima porodičnu firmu u kojoj je i čukundjed radio, pa se zapošljavaju uglavnom po nekoj familijarnoj liniji. Prva stavka u formularima za popunjavanje podataka jeste da se zna DNK ili da se, bez obzira na stručnu spremu, raspoređi neophodno osoblje gdje je potrebno. Takođe se susrećemo sa onim što se da čuti na takvim mjestima: “Ma, naučićete se to. Nije to ništa teško. Nikakav bauk, ma kada počneš sa tim znaćeš kako se radi.” Neki, koji na osnovu svog povlaštenog položaja, favoriziraju članove svoje porodice ili prijatelje u odnosu na druge osobe, bez obzira na njihovu stručnu sposobnost kod zapošljavanja, davanja poslova, dodjeljivanja beneficija. Na taj način se, ustvari, održavaju izmirenja ka državi tako što zapošljavaju kadar, smanjuje se broj nezaposlenih, ali način na koji se to vrši je upitan. Da li dolazi do pravog izbora kadra? Nije li to činjenje medveđe usluge? Da li smo osiromašeni sa sposobnošću našeg kadra? Kada se sagleda iz ugla zapošljavanja, da bi se popunilo mjesto koje je upražnjeno i da se na to mjesto ubaci neko da bi primao platu za rad koji ne odrađuje kako treba, pritom je gladan i želi još više od onoga kolika je njegova satnica i mlitavo odrađuje posao i stalno pravi pauze, da vi kada zbrojite čekate više od sat vremena u redu i da tom redu nema kraja, a početak se ne nazire. Onako u zagušljivom prostoru koji vam može zadati samo tjeskobu i mučninu, tada pomislite na odgovor vašoj baki kako ta „Jelena“ sve stiže obaviti kada pauze traju toliko vremena. I da li do zamjene osoblja dolazi radi jedinog razloga koji je ipak više ličnog interesa no bilo čijeg drugog. Interesa poznatijeg kao “bitno je da JA ne odem u propast” i da se opstane. Sa znatnim naglaskom na prvo lice jednine, jer se bore jedinke. Kao jedinka ona pronalazi načine da se bori za sebe i isključivo sebe i okuplja one koji su joj slični. Pa dolazi do mnoštva željnih duša.

Ipak mi smo ili plijen ili lovina. Lanac preživljavanja se zna, kao i to da se u moru nalaze ajkule koje kao hladnokrvne halapljivice svoj plijen raskomadaju i hrane se. Tako i ljudska čula reaguju kada namirišu položaj, kada imaju moć. Kao usnuli u svome snu i krenuli da mjesečare, hodaju ka cilju koji potajno prikrivaju ispod svoje maske koju stavljaju svako jutro ispred ogledala, ne vidjevši više svoj lik, nemajući savjesti koja će ih održavati na rubu. Na rubu i ivici po kojoj koračaju. Čak i da kroz mjesečevu maglu hodaju, po nepoznatim ulicama u potpunoj tišini, oni sanjaju svoja postignuća. Ili pak neke samožive samo svojoj svrsi shodne ciljeve koje laktanjem kao borba u živom blatu se bore. Pa me je takav način viđenja inspirisao na malu ilustraciju.

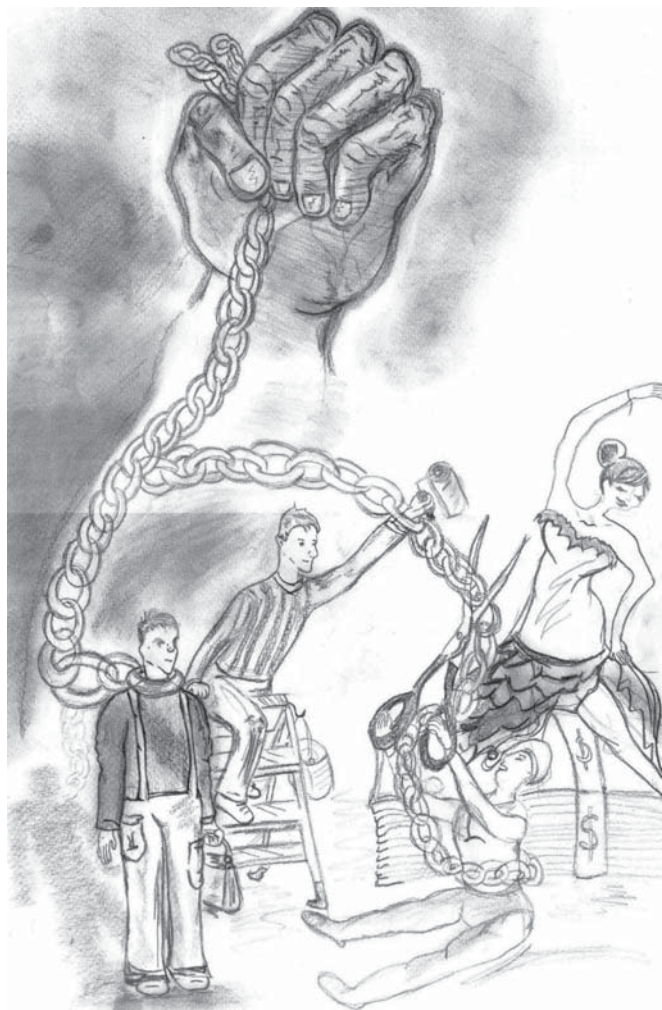
Crtež na osnovu kojeg sam napravila prikaz ljudske halapljivosti

Ambijent koji je opustošen i jedini izvor života je prikazan u obliku stabla čiji pupoljci ustvari čine novčanice. Grane koje su sasušene i otrgnute, kao i par osiromašenih koje su ostale i koje će po svemu sudeći takođe biti bez milosti otrgnute te će od nekadašnjeg raskošnog drveta ostati

samo ogoljeni kvrgavi panj, za kojim niko neće mariti. Kraj njega će prolaziti i ne osvrćući se na priču koju je imao. Tako se može zbiti i sa jednom zemljom, možda baš ovom u kojoj živimo. Njeno postojanje koje je bilo njena istorija se zaboravi. Da bude rastrgnuta, rasparčana, razrovljena! Okoliš samog drveta je opustošen, bez života. Bez trunke sunčeve svjetlosti samo vjetar koji huči, uvlači se potajno i tiho u kosti i obuzima cijelo tijelo jezivom hladnoćom koja za sobom vuče neopisivo mrtvilo. Sjenke iscrtane na tlu prikazuju pohotljivost i žeđ za svim i da se posjeduje sve što se može posjedovati. Neman iznad čovjekove siluete je samo vid potajnih skrivenih sebičnosti koja bez imalo srama i stida se viori iznad njegove glave prateći njegovo ophođenje. Prateći i navijajući za džep bez dna, za prihode koji se mogu pridobiti za manipulaciju slabijih kako bi se došlo do nečega. To je mjesto podmićivanja, potkupljivanja, krivotvorenja jedne kvarljivosti koja se može stvoriti, davanje obećanja gdje i nemoguće postaje moguće. U haosu u kom živimo prije ćemo se prepustiti lakovjernim obećanjima ili onoj politici “šta uši žele čuti”. Da se masovno prepuštamo obećanjima koja nisu bez cijene, nego više iziskuju od nas nego što se možemo očekivati. Sada vam već polako postaje jasnija slika koju predstavlja ta jedna riječ korupcija, koja obuhvata svežanj više stvari odjednom, gdje sam na osnovu toga oslikala još jedan slikovni prikaz. To je šaka kao metaforički prikaz korupcije koja barata društvom.

Ona je toliko duboko ukorijenjena u svim sferama i profesijama bez izuzetka. Poput lanaca nas obavija i nalazi se tu bez obzira na vrijeme koje protiče i smjene generacija, ona ne pita koje ste dobi, kakvo je vaše finansijsko stanje, da li ste zadovoljni ili želite iskazati neko drugo mišljenje. Iako smo upućeni u njeno postojanje mi kao da smo naučili živjeti sa postojanjem i znanjem o njoj.

Samo što bismo se trebali postarati da više zauzimamo jakih stavova i neporušivih veza jedni sa drugima, da težimo ka izgradnji jakog otpora. Kao što sam ovdje predstavila jednog akrobatu koji pokušava makazama prerezati željezne okove, to bi trebalo biti vid nade da se ne okreće glava od te činjenice već da se gleda ravno u oči i uz znanje da će mu se pridružiti još pojedinaca. On će sa težim krčenjem, ali postojanim, doći do novog podmlatka i novog nastanka vrijednosti i zakona koji su zanemareni i nisu sprovedeni u tolikoj mjeri. Onu polaznicu koja u nama samima nas navodi na kvarljivost sistema i društva trebamo iskorijeniti. Samo se postavljaju pitanja od velike važnosti koja glase: Da li zaista želimo to? Jesmo li spremni na prekretnicu?

Tada dolazimo do saznanja da li smo mi kao društvo kukavice ili smo pak društvo koje je spremno za promjene i koje se neće igrati žmurke ili okretati glavu na drugu stranu.

INSTITUCIONALIZACIJA KORUPCIJE PO ETNIČKOM KLJUČU

Dino Felić

Istražujući o pitanju korupcije i njenom uticaju na društvo BiH, pronašao sam podatak

Transparency Internationala o indeksu percepcije korupcije na globalnom nivou za 2015. godinu, prema kojem BiH zauzima odlično 76. mjesto. Uzimajući u obzir da su ocjene objavljene za 168 zemalja, vodeći se pričom o čarima prosjeka ili u narodu tzv. „zlatnoj sredini“ mogli bi reći da se za zemlju u dugotrajnom procesu tranzicije i postkonfliktnog društva nalazimo na odličnom mjestu, pa ono odlično s početka priče stvarno ne bude ironično.

Dugo sam vremena istraživao podatke, čitao analize, ali sam iz svega toga zaključio da neko ko nije sudionik dnevno društvenih procesa u BiH, na osnovu istih, ne bi stekao punu sliku o problemu korpcije u našoj zemlji. Upravo podaci s početka priče su me na to usmjerili, jer sam sebi postavio jednostavno pitanje: „Ako je korupcija u BiH opće poznati i prihvaćeni pojam tj. pojavna činjenica, a nalazimo se na odličnom 76. mjestu, kako se ista pojava ogleda u zemljama koje se na skali nalaze iza nas?“ Kada bih ja, na osnovu ličnog iskustva ili iskustva prijatelja i poznanika, donosio sud o ovom problemu, nažalost našu zemlju bih nagradio jednim od mjesta na začelju liste. Možda imam pogrešan dojam ili je u tim državama stvarno kud i kamo gore, ali to onda normalan pojedinac ne može ni zamisliti.

Upravo iz gore navedenih razloga, prestao sam se o korupciji informisati na internetu, nego sam odabrao dosta jednostavniji pristup. Spremajući se za učešće u radionici Škola integriteta u organizaciji Transparency Internationala, dan prije samog početka sjedio sam s mamom ispijajući kafu, te smo razgovarali o proteklom danu. To jutro je imala zakazan redovan pregled kod doktora, pa sam je upitao o ishodu istog. Odgovor je bio već standardan, sve dok mi u jednom trenutku njezina priča nije postala jako zanimljiva. Potpuno mirno, kao da priča o najnormalnijoj svakodnevnoj situaciji, spomenula mi je sljedeće: „Znaš, danas je bio red da doktoru darujem novac. Nisam odavno! Uskoro će trebati mijenjati terapiju, pa će sad sigurno propisati najbolju moguću. Znaš sine, ovaj mjesec ćemo malo štedjeti, ali nema veze, već od idućeg će biti puno bolje.“ Nakon prvobitne šaljive rekacije kroz koju sam joj zaprijetio prijavom i upozorio je da je počinila kazneno djelo upitao sam je za razlog, a njen odgovor je bio dosta jednostavan: „Sine nemoj puno da pametuješ, to se mora, doktor bi se vjerovatno naljutio da je drugačije.“ Tada još više iznenađen nego prvi put, nastavili smo diskusiju: „Kad kažeš vjerovatno, to znači da on takvo nešto nije tražio od tebe, nego si ti sama ponudila mito?“ Odgovor je bio potvrđan, uz navođenje činjenica kako se to jednostavno mora, te kako je zahvaljujući tome odnos doktora prema njoj dosta dobar i profesionalan. Na kraju sam je upitao o ljudima koji nemaju dovoljno novca kojim bi darovali doktora slično kao što je ona uradila, a ona mi odgovori da se za takve stvari jednostavno uvijek mora imati. Nažalost, mama je bila upravo. Bilo da je riječ o zdravstvenim radnicima, policijskim službenicima, profesorima, državnim činovnicima ili političarima, uvijek je dobro imati vezu ili novac, dosta često i neophodno kako bi se navedeni odnosili prema vama posebnim tretmanom, koji nije ništa drugo nego njihov već plaćeni posao.

Paradoksalno, spominjući navedeni događaj na radionici kao klasičan primjer integrisanosti korupcije u društveni sistem i njezinu sveprisutnost u našoj svakodnevi, reakcija kolega je izostala. Bila je to jedna u moru priča, a sličnih mojoj majci i onima koji su je na to naveli, u društvu BiH ne nedostaje. Kad malo bolje razmislim, nekako se pri spomenu korupcije kao jedno od prvih rješenja nudi transparentnost. Upravo o tom pojmu smo govorili na radionici, pa je jedna od definicija transparentnosti podrazumijevala nešto javno, svima dostupno. Vežući pojam transparentnosti za neku pojavu, definicija transparentnosti bi bila događaj ili radnja koja je svima poznata i javno dostupna. Razmišljajući na takav način, nisam se mogao oduprijeti zaključku da je korupcija u BiH jedna od najtransparentnijih pojava i radnji o kojoj svi u društvu sve znaju i skoro svakodnevno se istom susreću. Počevši od pojedinaca (građana) koji su akteri koruptivnih radnjih, njihovi svjedoci ili supočinioci, kao i institucija koje su više nego svjesne postojećih problema, ali su i same postale taocima mračnih koruptivnih hodnika koji su put pronašli do svih pora BH društva. Izuzeti od takve pojave nisu ni studenti, danas sve više ni učenici srednjih škola, a to svakako predstavlja dodatnu opasnost, jer onda o korupciji više ne govorimo kao o trenutnoj društvenoj pojavi, simbolu vremena u kojem živimo, nego slobodno možemo govoriti o ukorijenjenom problemu koji će mučiti i naredne generacije građana BiH.

Činjenica koje sam svakako svjestan, a sa mnom će se složiti i većina stručnjaka na ovu temu, da nema ili skoro da nema društva koje je imuno na problem koruptivnosti. Čak što više neke od najvećih koruptivnih afera se vežu za razvijene i bogate države, ali s par bitnih razlika u odnosu na nas. Prva razlika se ogleda u procesuiranju i kažnjavanju onih koji se dovedu u vezu s koruptivnim radnjama.

Vladavina zakona u takvim zemljama je iznad svih, pa bez obzira na svoj društveni status jednakost pred zakonom je zagarantovana svima. Zanimljivo, a to je jedna bitna razlika u odnosu na naš sistem, da je korupcija u takvim zemljama rezervisana za izuzetno visoke i istaknute članove društva, gdje je dobit dovoljno velika i vrijedna preuzimanja rizika. Upravo je to osnov za moju narednu tezu kako problem korpcije u takvim zemljama nije društveni, nego jedan vid ulagačkog rizika kojeg se “veliki” prihvate kako bi osigurali što bolji položaj na tržištu. Ukoliko budu uhvaćeni, kazne pred kojima se nađu su astronomske, a mogućnosti povratka skoro pa i nema, kako zbog zakonskih prepreka, tako zbog visokih društvenih normi koje su u takvim društvima jako rigorozne prema pojedincima koji se nađu u takvim aferama. Povlačeći paralelu, a koristeći se medicinskim terminom, razlika između sitne i krupne korupcije je i više nego očita. Otkloniti izraslinu koja se razvija u omotaču, bez tendencije pucanja dobrom kirurgu je rutinski zahvat, ali počistiti metastaze uzrokovane pucanjem opne, predstavlja problem i onim najboljim. U tom slučaju znanje, iskustvo i dobra volja uz najsavremeniju opremu nisu dovoljni, tako da pacijenti s takvom dijagnozom brzo dožive kraj.

Nažalost, sve o čemu sam do sad pričao, može se svesti pod posljedice društvenog stanja koje rezultira općedruštvenom bolešću kakva u BiH stoluje zadnjih 20 godina.

Slobodno se može reći kako je korupcija jedna od rak rana našeg društva, s velikim brojem metastaza, pa bi i najboljim dijagnostičarima danas bilo teško ustanoviti gdje su majke ćelije, a gdje ćelije djeca. Toliko teško da se analitičari, analizirajući problem korupcije u BiH, stalno vrte oko uzroka i posljedica, gdje se jedni prožimaju kroz druge

i tako u krug. Otkud takvo plodno tlo, s tako lošim imunitetom prema ovom gorućem problemu? Odgovora je vjerovatno mnogo, ali jedan u kojem se ogledaju svi problemi, sva rješenja jeste vjerovatno mitski etnički ključ. Pisati o političkim, ekonomskim ili društvenim problemima, a ne spomenuti problem života u duhu etničkog ključa zasnovanom na strogo definisanim etničkim kvotama vjerovatno je nemoguće. Institucionalizacija korupcije se ogleda baš u tom polju, kroz učešće na političkoj sceni obnašanjem izvršnih, zakonodavnih i sudskih funkcija pojedincima na osnovu ovog principa, koji simbolično i jeste ključ svih problema našeg društva. Participiranje i zapošljavanje u razne državne, entiteske, kantonalne i lokalne službe takvim načinom odabira, čini ovu zemlju nesposobnom u borbi protiv goruće pojave ili pojava sličnih ovoj. Šema zasnovana na etničko-rodbinsko-krvnim odnosima jako dobro funkcioniše, te se prenosi s vrha prema dnu piramide i obratno. Upravo ona dopušta da čak i onda kada iz ovih ili onih motiva neke od institucija počnu raditi svoj posao, manipulaciju koja se ogleda u prikazivanju sudskih procesa političkim gonjenjima s ciljem napada na jednu od etničkih skupina. Alat koji se i više nego dovoljan broj puta pokazao kao uspješan u borbi protiv sistemske korupcije, kojeg u pravilu kao po dogovoru koriste svi.

Pored velikog broja zakonskih odredaba, pravilnika, agencija i organizacija koje se bore protiv korupcije, BiH svake godine ima sve veći problem po tom pitanju. Generacije mladih ljudi su odgajane po takvom modelu, pa korupcija, nepotizam i sukob interesa nisu iznimke nego pravila s kojima se svi susreću. Upravo u tome jeste najveći problem i ogromna opasnost. Loš zakon ili njegova slaba implementacija se mogu promijeniti onog trenutka kada prestanu ispunjavati razloge svoga postojanja, ali šta s društvom kojem korupcija

postane društvena norma, nešto što jednostavno tako mora biti? Šta s društvom kojem su transparentnost, vladavina prava i profesionalnost magloviti izuzeci od pravila kojima se rijetki vode? Odgovor je možda jednostavan, a leži u podatku da BiH godišnje izgubi 1.300.000.000 KM kroz koruptivne radnje. Legalizujući korupciju, uvodeći porez na istu u iznosu od 20% vratit ćemo 1/5 nepovratno izgubljenih resursa. Šala ili moguće rješenje? Možda u budućnosti jedno od predizbornih obećanja.

© Transparency International Bosna i Hercegovina

BANJA LUKA

Gajeva 2,
78000 Banja Luka

SARAJEVO

Mehmed Bega Kapetanovića Ljubušaka 4,
71000 Sarajevo

www.ti-bih.org

